

in kujem. Za pravdo in srce Ti v kratkem pošljem. Tukaj iznova čutim, kako je za leposlovca treba kompaktnega časa, brez vednih stanovskih vezi. Zato sem zdaj — kako se misli izpreminjajo — srčno hvaležen škofu, da mi je nasvetoval pokoj. Da bi le tudi dobil polno pokojnino! Prošnja še ni rešena. Breznica se mi je globoko vsadila v srce in ne morem je pozabiti. Semič — Breznica! Alfa — omega! Ko bi se mogel iz službe za vedno izmuzniti, seveda s pošteno penzijo, najrajši bi videl. Maševat hodim v Nevlje in Kamnika se ogibljem. Sicer pa imam tudi tam lepo zabavo, ako jo hočem. K županu sem šel že enkrat in bil od obeh zelo ljubeznivo sprejet in postrežen in za nadalje vabljen... Piši kaj, draga duša, in bodi zdrav!

Tvoj
T o n e.

A. M. duhoven ljubljanske škofije v Kamniku.

Turjak, 10. 5. 08.

Dragi France!

Naj torej jaz začnem. Hudo je bilo zadnjič slovo,¹ pa prekrišpani hrbti vse preneso.

Pomislí najino usodo! Kadar službuješ Ti na Gorenjskem, jaz tedaj na Dolenjskem in narobe. Hvala Bogu, čutim se tukaj vedno bolj zadovoljnega pa tudi zdravega. Imam toliko slovstvenega dela, da ne poznam dolgčasa. S Kat. Bukvarno sem se pobotal za II. zvezek poezij z 700 kronami. Nekaj je. Za berače celo veliko.

Najrajši bi videl, da jih nikdo preje ne pregleda. Bušim naj ž njimi v svet, potem naj se razni kritičarji vsajajo kakor hočejo. Naprej ali nazaj sem tudi sprejel z naslovom: Puščavnik in Naman. Vse ostane, kakor je, samo jaz se skrijem za tretjo osebo. Tudi nekatere pesmi sem privzel, iz katerih se lahko sklepa, da sem bil zaljubljen. Vraga, kdo pa ni bil nikoli! Delaj tudi Ti, kakor veš, na to, da se vse sprejmo. Zdaj zbiram in ponekod pilim. Konec maja pa jih pošljem Mesarju. Prilagam tudi zanimivo pismo prof. Steklasa, ki ga prebravši o priliki vrni! Lahko ga pa tudi in celo želim to — pokažeš Fr. Trseglavu. Reci mu, da naj »Za pravdo in srce« (zlasti govore Grajana, nositelja ideje) še enkrat prebere in potem svoje »Naše premijere«! Saj je vendar duhovit mož — pa se ureže. Pri nas je kritikov vse gomazno, protikritikov pa nikjer, ko bi bili časih tako krvavo potrebni. In tako avtor večkrat obvisi na križu na enem samem žeblju...

Drugih posebnih novosti ni, da bi silile v pero. Zatorej Bog Te živi! Srčno Te pozdravljam z Jeleno in vso Tvojo žlahto. Piši kaj!

Tvoj
A. M e d v e d.

Kettejevo predavanje v »Zadruži«.

Po naključju se je ohranil rokopis predavanja, katerega je imel Kette dne 13. februarja leta 1896. v dijaškem književnem društvu »Zadruži«. Predavanje je zanimivo in za dijaka Ketteja značilno, zato ga objavljam.

¹ Odhajal sem na svojo sedanjo faro v Soro. — F.

O lirični poeziji.

Obrnite se, gospoda slavna, proti Palestini in pojdite z mano na sveti Sijon. Leto 1030 pred Kristom! Na svojem prestolu sedi kralj David in pòje prelepe psalme in jih spremlja na harfi. Tisto mi ni znano, ali je pel David tenor ali bas, pač pa vem, da je pel čast Bogu, da ga je slavil v njegovem veličastvu, se mu je zahvaljeval za vse njegove dobrote itd., skratka, da je razodeval v svojih psalmih: ljubezen do svojega Stvarnika. Tudi modri Salomon je pel visòko pesem o ljubezni. No — pozneje se ni več slišalo dolgo, dolgo o judovskih pesnikih. [Judje so postali praktični in so se razpršili po svetu ter se širili po vseh italijanskih mestih, a še dalje, po Nemškem, a konečno po vsem svetu, pa — kakor niso imeli nobene prave domovine,]¹ Judje so postali trgovci in so raje merili »trak na vátle«, kakor jambe in troheje. Rekel sem, da ne vem, kakó je David pel, toda to pa lahko rečem, da vem, kakó bi péli današnji Judje: Jejtelesi in Samueli. Prisójal bi jim pač le toliko pesniške žile, da bi zapeli:

O meine güldenen Ducaten...

pa še to z glasom, da Bog pomaga. Kajti pri Judih je že takó: razumejo se pač na dober »cvenk«, a ne na dober »tón«.

O meine güldenen Ducaten!

Saj res! Dobri moj Heine! Kmalu bi pozabil, da si bil tudi ti Jud. Vidiš ga no! Torej ti bi bil menda jedini, ki bi bil vreden naslednik Salomonov in Davidov. Toda lahkó si ti pel take pesmice:

Im wunderschönen Monat Mai,

saj si imel Salomona, a Salomon je imel dnarce; ergó: tudi ti si jih imel...

Toda zašel sem že pri začetku. Pri Davidu bi moral ostati.

David pa je imel sina Absaloma. Absalom pa ni bil pesnik, dasi je imél dolge lasé. Takó nam je dal že on dober zgled, kaj naj naredi tak, ki ima, dasi ni pesnik, dolge lasé.

Rogovile pa, na katere se tak pesnik natakne, so kritike. Absalom, pravijo, hotel je narediti nekemu izvirnemu delu zelo tragičen kónec... pa je bil tragičen le njemu.

Tako je biló v starih časih.

Zdaj pa pojdimo v srednji vek.

Še zmirom vse gozdnato, toda po visòkih gorah lepi gradovi z balkoni, z lepimi gotiškimi ókni, s stolpiči, z okróžnim zidom, róvom, mostom, prostorom za turnirje... notri z lepo, visòko, prostórno dvoráno. Toda kaj vidimo v ti dvorani?

V lepo izrezljanem naslanjaču sedi debel grajščak, poleg njega njegova míla soproga. Iz njegovih očij sije dostojanstvo, veličastvo — on je solnce. Iz njenih mílota, nežnost, nedolžnost — ona je luna. A krog njú dvorjáni kot zvezde nebeške.

Toda pred visòkima gospodarjema stoji viteško oblečen mladenič s kitáro v rokah.

Rahlo ubira strune in pòje z navdušenim glasom zdaj, zdaj tiho in trepetáje. In vsebina je? On opéva

¹ Besede v [] so prečrtane.

lepoto gospodarice. Ljubezen, ljubezen je zopet vsebina teh pesmi.

Vsi ga poslušajo kot začarani, od vseh strani mu doni hvala po dokončanem petju, toda on je obilo poplačan z milostnim in hvaležnim pogledom plemenite gospé...

Toda čas hiti, in mi smo, kjer smo. Kdo ni šel kakega večera mimo kakega okenca, in je notri zagledal kako deklico, ki je pela kako pesmico, pa takó pela, da se mu je kar srcece treslo?...

Kdo, pravim, je bil takrat takó prozajičen, da je vzdignil prste svoje desne roke in štel nanje, ali je deklica prav škandirala ali ne, ali pa, da je prislonil ušesa k zidu in poslušal, ali ima pesem kaj misli ali nič. In če je deklica pela o svoji črni bóli, da je zamrmral nejevoljno: Oh! Sentimentalnost, svetobol, razneženje, romantika?!

Da, vi pravite, da mora imeti pesem Bog ve kake misli.

Salament nazaj! Čakajte, da vam povem, katere pesmi meni najbolj ugajajo.

Prešernova: »Nezakonska mati« in »Strunam«, Heinejeva: »Einsam in der Waldkapelle«, Goethejeva: »Sah ein Knab ein Röslein stehn«, Gregorčičeva: »Rože je na vrtu plela«, Kolcov: »Ljudi boljše skazite« itd.

In vendar: kaj se izraža v vseh teh pesmih? Groga naj vam pove! On ve dobro, kakó se ta stvar imenuje. No Groga! Povej, no!

»Občutki, sami občutki!«

Ljubezen do deteta, do ljube, žalost po ljubem, to so sami občutki, pa nikake posebne misli. Nasprotno pa mi je dobro znano, da ravno tiste pesmi, ki imajo kake posebne misli, niso nikdar zadobile pri ljudeh tolike veljave, kakor take priproste, iz srca izvirajoče in v srce se gajoče pesmice.

Nikakor nočem zavreči takih pesmij, ki imajo v sebi globóke misli, o ne, ampak jaz samo toliko rečem, da nihče od pesnika ne more zahtevati mislij, pač pa, da mu pesem v srce seže. To je postulat, ki ga ne morete zavreči in zanikati.

Ako pregledujemo pesnike, zapazimo, da so največ uspeha dosegli oni, ki so peli naravno, priprosto, narodno.

Goethe, Kolcov, Gregorčič.

Kdor bere: »Sah ein Knab ein Röslein stehn«, kdor bere: »Ne šumi ti rož!« ali: »Visoko vrh planin stojim«, čuti se takó prestavljenega v lepo narávo, diše vase njen čist zrak, jasne misli, a priproste misli raduje se in žaluje ž njó. Priprosto in jednostavno je to in vendar umetno. Človeka prestavi to zopet v njegovo prvotnost nazaj, preč beže od njega razuzdanost in spoznanje, ironija, romantičnost, vsa pretiranost mu mrzé, tuje ga več takó ne zanima.

Toda koliko časa je potrebovala lirika, da je prišla do tega mesta, kjer je, prej, nego je prišla od svoje čeznaravnosti do naravnosti. Od psalmov čez Anakreonta, Horaca, oboževalje žensk in čez romantike prišla je konečno do čiste prirode.

Prej so bili občutki, toda ali pokvarjeni ali pa izmišljeni, — zdaj so taki, kakor so v resnici.

O, poezija (lirika) je življenje samo, toda notranje življenje.

In najlepša je, če se je ne prestavlja na gradove, na vshod, v visóke sfére in med omizje (kjer je vse

pijano), ampak v samóto. V vrvenju ljudi se človek zamóti in raztrése, toda v samóti spozna šele samega sebe, svoje srcé. Čemu tudi naj čuti dvorska gospodična ali kaka Zulejma bolečine in veselje, ki ga čutimo mi, naše gospodične in naši mladeniči. A čemu bi tudi pretiravali naše občutke, čemu jih mešali z mislimi, kedar jih ni treba. Povrnimo se k naturi in narodu, in naše pesmi bodo lepe. Da! Velikega pomena za nas je narodna poezija. Kajti mi smo kolikor toliko pokvarjeni, narod ne še takó; on še misli in čuti kakor [treba] je prav: mi smo afektirani. Zato naj gré ne le kdor hoče [prav] v narodnem duhu pisati črtice in novele, ampak tudi, kdor hoče peti, v narod... Ni še ves takó pokvarjen, da bi se ne dalo dobiti iz njega nič dobrega.

Pač s pravico težko pričakujemo izdaje narodnih pesmij. One hranijo za nas veliko dobrega in lepega, česar se še nismo poslužili.

Toda rekli bode, da vam nisem povedal dosti o liriki. Seveda, seveda, vi hočete imeti definicije. Žalibog, nimam časa, da bi jih sestavljal.

Po moji misli je glavna vsebina lirike notranje dušno življenje človeško, vse njegove skrbi, ljubezen, žalost, trpljenje... najde odziva v líričnih pesmih. Ravno v tem se menda razlikuje od epike, ki nam predstavlja bolj zunanje delovanje človekovo, ki ima pa vse svoj začetek v človeškem srcu in umu.

Čim nam lirika predstavlja samó občutke in misli, predstavlja nam epika delovanje, iz katerega lahko sklepam na dušni stan človekov.

Toda ura je že štíri. Pa drugič kaj več.

D. Kette.

Simona Gregorčiča literarni prvenci v l. 1865 in 1866.

Priobčil Peter Butkovič.

V letu 1865., ko je bil pesnik Simon Gregorčič prvo leto v goriškem bogoslovju, so osnovali takratni bogoslovci svoj list »Slogó«, ki naj bi »složno« družil slovenske in hrvaške tovariše. Geslo njegovo je bilo: »Vse za vero in dom«, namen pa enak onemu, katerega so izdajali ljubljanski bogoslovci pod imenom: »Slovan-ska lipa«, namreč: »— vaditi se i uriti se v slovenskej pisavi in pri vspešnej marljivosti i dostojnih sposobnostih izobraziti i pridobiti si izurjenih učenih pisateljev«. Dalje govori urednik: »Kakor smo po prijateljskem pismu zvedli — razširja se i razcveta ta »Lipa« (ljubljska) prav veselo i pognala je že marsiktero zeleno peresce, kar se jezika tiče i znanstvene vrednosti precej izverstnih sestavkov. — V enaki namen združila se je šolska mladina v bogosl. zavodah i na viših šolah tudi v sosednih mestih: v Mariboru i posebno v Zagrebu, kjer se bogoslovci prav marljivo vadijo maternege jezika i večja znamenita dela spisujejo i dajajo na svitlo tudi med občinstvo.«

»Zeleno peresce«, ki je pognalo iz »Slogó« in se razrastlo v mogočno vejo naše slovenske literature, je bil pesnik Gregorčič.

Priobčujem le one spise Gregorčičeve, ki so v listu podpisani z njegovim imenom in si tudi po stilu zagotavljajo Gregorčiča za očeta. Da so še druge drobtine njegove, ne dvomim, a se ne menim zanje radi težkoče dokaza. Podpisana je pesem »C v e t i c e n a g o m i l i« (Sloga, broj 2, l. 1865.) in trije sestavki